

ХААҢЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 96 (7481) ♦ 1993 жыл. Атырдах ығын 14 күнэ. Суббота ♦ Сыйаһа 1 солж. 50 харчы.

ҮҮТ СЫАТЫН
ҮРДЭТЭРГЭ ҮЛЭЛЭНИЭХХЭ

Үүт хаачыстыбатын бичр сүүн нөрдөрүүтү нэн үүт сыата буолар. Хаачыстыбаларга үн-харчы ниринтэ, дохуоту ыппы үрдүк хаачыстыбалах үүт туттарыттан быһаччы сибээстээх. Үүт сыата төһөнөн үрдүк да, оччонон үүттэн аахсан ылар харчы суоттааһына үрдээн биэрэр.

Үүт сыатын халбагнал-
лынн алах боруодатыгтан,
аһыатын хаачыстаба-
тыгтан, зиники корүүтэн,
аһыантан, корөөчүү хай-
дах режимнээх тутарыт-
тан улахан тутуулуктаах.
Үүт сыатын үрдэтэр пи-
нтээн селекцияны-утум-
наахтын мытар наада.
Итинэн калэр келуона
аһынык сүөһү үүтүн сыа-
тын 0,8—1,2 бырыһыан
үрдэтнээхэ сөп. Сүөһү
аһылыга интэмтиллээх то-
лору балансаламыт күл-
мээн рэцион аһынытан
хаачтыллар түбэлтэтигэр
кини үүтэ, үүтүн сыата
үрдүүрүн таһынан торотор
төрүүөз үрдүк сыалаах,
албах үүттээх буолара си-
тиһиллэр.

Калин ички сылта оро-
буон хаһаайыстыбалари
үүт сыатын үрдөтүшкө, уоп-
сайынын, үүт хаачыстыба-
тыгар суолта бизирикти
кээлиилер, үлдэспэт буол-
дулар. Эппинэт бэргэ сууду-
гу: «От суох, сыаната ма-
рахан», — диян буолан
иһэр. Аһылык суоҕар
аһардастыгы ситэһиһит эрэ.
Ыһыр да хаһаайыстыба
абии аһылыкка аһаан аһы-
лык саага күүтүрүлэрин
ыһыммат, көрүгүн элбө-
пэт. Суоһу аһылыкка буол-
ду күүтүрүлэрин ыһын

нэнэ хөгжлээдээр сарбыл-
ларга барда. Ыдлалыг оро-
йуоннар сүснү аһылыггар
рапс, турпенс, брэнкы
ыһына ээшнэллэр. Дыл-
ханых бабарар кэмэ ула-
рыһымыттан көрөн, онко
сөп түбөннизэрэл эби
аһылыг аһаталлар. Он-
нук биһинэх суох, кыал-
лыбат. Хараһыстыбалар
га алтынныс-сатнын ый-
дара буолла да ынах уо-
лар. Ити кэмтэн иһнэ
муус устарга диэри үтү
һаныллыбат.

Билигний аарынан-суот-
танан үлэлнир кэм дээ
кэллэ. Тыха сирийн үлэби-
тин дохуота үүт буолла.
Холобурга, ааспыт от ыйы-
гар үрдээбит сыананын та-
тэигин тутун көрүүххэ.
Биир 350—400 кг үктүүр
ыбааһыннаах сүөлүнү зо-
готи ситиһиэххэ дээрнэ ил-
лэһин кырата үс сыа
көрүүххэ-истаһаххэ. аһагына-
ха наада. Ол сүөлүн, эбии
төлөбүрү (дотацияны) аа-
дан туран, 380—400 тыһ.
солк. туруо. Олтон биир
ымахтан ортогунан сылга
1200 кг үүтү ылар буо-
лааха итээнэ иккис суор-
таадынан туттардахха
(үгүстөр кынаа мантан үр-
дээбэт). 312 тыһ. солк.
эбэтэр 1600 кг үүтү ыла-
лахха 416 тыһ. солк. аах-
сыахха сөп. Бу биир сыл-
га. Ааспыт сылларга оро-
буон үрдүгүн ынаах ахсыт-
тан ортогунан сылга 1500
кг үүт ылааларга ситиһи-
либитэ, ол көрдөрүү били-
гин, чааһынайынан барыа
элбээбэтинэн, лаша үр-
дүүн сөп этэ. Угүс сир-
дэргэ ынады ыыр аппара-
ты туһамматтар. Бу үчү-
гүйдик туттуллар сирдэргэ

гэр янах үүтэ элбнйр, үү-
түн сыата үрдүүр. Ула да
лаша чэлчнйр. Маны
үмнүмүөххэ баара.

Сайынтыг ийдарга үлэ үксүүр. Бу арын саяхтар-
лыгар эмиз сыйханаахха.
Бааһанай хаһааһыстыба-
дара элбээннэр, аһардаа
үүт сыйтын аһаһиһий
онорорго да бириэмэ бү-
тэр. Аһаһизтары оһоруу-
ну тохтоо сыйдым тү-
бэлтэлэрэ таһаарылыһна.
Ол курдук, Килэһиһа
центрифуга алдынан, ийы
быһа туттарааччылар үүт-
тэри биһр тэһник ийы
сырыттылар. Ол эбэтэр
ортотунан сүүрдэн үүт
сыйта 3.54 бырыһыанынан
ылыһыһна. Манна сэлпэр-
рөөртөрдиир пууһнаахтар.
Оһон үүт эһиллэн Ары-
лаахха үүт сыйаар сүөгө-
һинэн туттарыллар. Ту-
туллубут сүөгөһи аһаһиһ-
тан үүтүн сыйтын сыйах
маастара туруорда. Оро-
һуһуһааһы эт-үүт комби-
натын специализа, инже-
нер-механик А. Н. Си-
цев бу сайынтыг үүт ма-
нар кэмизэр уһуһуһаа
сыйдыһыта адыаа оһдом-
мөт. Оһуһу «көһүд» кайы-
ыһыһаахха, сыйаһаһаах-
ха да кэлэн быһтара бил-
дибэт, эһиллэттэр да
суох. Улаһа-хамнаһа кө-
түмэх буолуу холобура
итинэн ара бүһпэт. Быйыл
сайын Сыйынгааһы арын
сыйын маастара Н. Д.
Трофимов адырыһаһтар
үүт сыйтын наһтатар дил-
биричиһиллэн үкесүү ки-
ра сыйдыһыта. Оһон эт
үүт комбинаһын специ-
лиһтарынан бэрэһиһи-
һытыллыһыта. Оһуһаа

туһунан эрдэ бичлэрийн
ыһаммыт, дьон, найзидон-
ныз бидитигэр-истинтигэр
тайнаараллыбыт. Итинээ
бу бэрэбизрээ нодьүүнэ
көстүбэтэ. Чыхчы маастар
шамтатара дуу эбэтэр үүтү
туттарааччылар үүт урдугу
аһаан баран туттараллара
дуу бичлибэтэ. Арыа сый-
бар ол күн 88 киһи үүт
аралан туттарда. Манна
дафатан эттэххэ, миэстэдэ
үүт таһар автомашинна ту-
һаныстыбыт. Ол хас бири-
дин киһи бэвэтин интэ-
рвэһин курдук, бэйэлэрэ
таһыналлар. Туттарыллар
киилэ үүтгэн 5 солк. биэ-
рэн лаборант, шофер тул-
буттара буоллар дьыһаа

туттар, буюулар, динлэр, дини-ла, быһаарыллара хаалбыт. Бирдиндизэн үүтү таһынар дьон ажаллара-адалбартара үтүө мөңүлэрин да курдук. Онон урукку отделеһе туттар бар үүтүн курдук буюлбатах, быдан абыһах үүт кэлэр. Бу дыһала үөрөтүл дьон сеп эбит. Уопсай, тэрэһиннээх тастарыыга албыз иһин туттарга саар бихтамыат. Холобур, баһынабынан үлөлүр карлар пуун тэринэн, оһуһу үүтү тутан, аналлстаан, сойутан үүтүнэн Чурапчытаабы иһин заводка адаллар. Сага төрүллэр баһыһыһай хаһааһыстыбалара, оройон нэһилиэк төрө бары да үүтү тутууну бэрээдэктиниллэрэ сеп этэ. Хааныһын да иһин, үүккэ контракция туолууту эбэйэтиһинэй, контуруула тутуулар. Ити — бирэ. Иккиһинэн, үүт хаачыстыбатын, сыатын үрдэтиһе үлэһинээххэ. Бэйэтэ да абыһах үүт бородууксууһатын үрдүк хаачыстыбаларын туттаран, саатар, дохуонка биллэр эбиллиһин ылар туһунар бары кууһу, ыһагы түмүөххэ.

Ранса СОФРОНОВА,
оройуоннаагы заготови-
спекция начальнига.

УУС БУОЛААРЫ ПААРТАБА ОЛОРДУЛАР

Дьюкускайга Норуот айммыһытын маастардарын ассоциациятын, СР Куйлуратын миинистерствотын Норуот айымһытын дыахтын тэрийинитинэн аһаллабыт «сүндү металлаларынан уһаныы» идэтигэр үөрэтэр биир ыйдаах курсу атырдыкх ыйын сабаланыыта 12 күнн бүтэйдэ.

Курс салиһааччыта, үрдүкү кылаастаах ювелир-
маастар Петр Попов СИА корреспондентын кытта
капсотарыгар эттэ:

— Бу двону хайш-уйзэ нхис тогулун үерээн таһардыбыт. Ыам ыйыгар «юмелр-маастар» аатын 11 киши ылыфта. Манна двону, сүмүүнүн, совхозтар, олох-дьаһах комбинаттара, ювелирнай мастарыскайдаха двоусу предприятиялар ыталлар. Ол двон ый устата уустун төрүлэ суох уһааран кутуу ыһамаларын баһылыылар. Билиги үөрөппит двон-корбутун кытта сибэвастияны быһаппыт — үһүһүһү киһилэргэ аһаан теоретическай занятиелары тарыахпыт, искусствоведениеда билиилэрин көтөтүөхтү. Бастагы холоууу нөрдөрүрүнэ, ити былыргы идага тардыһыы баар. Ошон курстар куруук үлэ-дэһэтэрэ днэн эрөнөбүн.

ПЕНСИЯ БИИР КЭЛИМ СУЛУУСПАТЫН ТЭРИВИИ

Пенсияны айыыр, төдүүр, онуоха үбү ламигэр хааччылар, республикада пенсияда сыһыаннаах бары болпуроостары быһаарымыны биир органга түмэр үлэни тэрийинни туһунан Саха Республикатын Урдукку Сэбиэтин Президиума хууар:

Пенсионы үбүлэһин баар бэрэздэһин, ол туолуутун Саха Республикатын Үрдүкү Сэбиэҥэ отчуоттатымытын оңуорун хаалларан туран, билигин пенсиянан хавччыһынан дьарыктанар Российскай Федерация Саха Республикатыгар Пенсионнай фондатын отделениетын уонна Үлэни социальнай харыстаһын, үлэлэх бусулуну хааччыһыны министерствотын подразделениелары оңууларыгар Пенсия ыһым сулуспаһын тарихын сөптөөкүсүн ааһаҕа.

Саха Республикатын Урдугу Сэбиатын социальнай политика, үлэ, норуот табаардарын онорон таһаарыы, эргин уонна экономикада тас дойдулары кытта үлэлээһин, быһааныыар, бюджеты үбүлээһинин көрөр үлэ, сыананы олохтообун, нолуон политикатын быһаарыыны комиссиялара холбоон СР Правительствотын кытта биһирэ 1993 сыл атырдыах-балаһан айдарыгар Саха Республикатын Пенсияда биһир кэлиг сулууспатын тарийин болпуробун көрөллүгүр

КИМ ТӨҢӨ ОТТОБУЙ?

(Атырдык мыйн 13 күнүнөзөн туругунан)

Хайааийстыбдар	Үлэйт ахсына	Кабийн (хайааийст, тоңа)	Кабийн (хайааийст, тоңа)
Карлс Маркс	108	504	240
Хатылы	90	500	30
Болтоҕо	74	388	120
Хоптоҕо	91	90	60
Хадаар	55	180	120
Хайаахсыт	78	200	150
Чакыр	86	327	—
Сылаҥ	450	200	100
Килэҥки	88	184	375
Арыҥлаах	36	100	70
Болугур	40	852	100
Соловьев	44	686	102
«Мугудай»	98	470	400
Маралаайы	—	—	—
Төзөй	—	—	—
Бахсы	40	129	—
Чыаппара	83	465	—
Оройуон үрдүкүн:	1455	5275	1867

Тың хабарлыстыбатын оройуоннаады управлениета.

Атырдьах айыы 13 күнүндээди даамнаһынан, оройун үрдүгүн барыта 7142 тонна от лоббиһиона. Ити кыотуһунназ оттообунун киллэрэн туран. Маныаха түмүктөр ситэтэ суохтарын учуоттуур хаала. Ол күндүн, хабааньыстабалар дьыл баччатыгар дээрэ быһаарнаах от үс тыммыт бундан ара курдукку ылыгына. Хабааньыстабаларга ити өссө арыдах. Үгүстөр ааспыт сыл бу кминнээди көрдөрүүлэригэр таппа кыра оттоохтор. Нөбөт оттообун албах.

Күн бүгүн хөдүмэлч
1453 киши уонна 80-ч
звено оттуур. Хосторо
Сыгана уонна Кыргыс баа
һынай хайаабыстыбылар

Баслэрын курдун, от
тоолун бидэл аһара
рахан үсүлүбунбаа
тылда түбэр. Кураннаан
звеноларынан булбакка,
чааһыларын сыйдыл
лар. Салмай эрбэх нийн
Сыдагга от уур.

УДМУРТНИЙ. «Ижевский завод механической заготовки» — государственный предприятие пневматической саа сана хошуундун оворон таһааран эрэллэр. Ол—12 ботуруунаах ички матаззинаах помповой саа, селестивкай убуудлар охсор механизмнаах ички уустаах саа, пистоль табыгастаах уонга үчүгэй балансаах пневматическай бинтиһиза.

БҮЛЧҮҮТГА,
СААҢЫТГА АНААН

Синдром: инки устаах пневматической бинтиэһэ
уһаа, возвовай савлар. (РПТА—ССТА).

2
ТИМИРИ КЫТТА ҮЙЭ АГАРА ТИНИКТЭН

A black and white portrait of a young man with dark, wavy hair. He is wearing a dark suit jacket, a light-colored shirt, and a patterned tie. He has a neutral expression and is looking directly at the camera. The background is a plain, light color.

О. бардахыг тэмцэ үнүүн
Мин дуушабын нураанахгаан,
Аршай, ытлыр сэлбик, өмсүүн
Олохсуйан, нэгээн-улаан..

Чураччинская районная типография, Минивормовичи Республики Саха (Якутия), г. Чурачча, ул. Карла Маркса, 26 «а».